

V.

Sárospatak várossá nyilvánításának
folyamata és eseményei, 1968

Mindezen előzmények és fejlemények nyomán jutunk el a várossá nyilvánítást közvetlenül megelőző eseményekhez, amelyek közül elsőként a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei és sárospataki községi előterjesztéseket teszem közzé, majd a kormányzati döntéshozatalt mutatom be. Ezt követi az Elnöki Tanács ülésének és várossá nyilvánító határozatának ismertetése. Végül az 1968. augusztus 20-ai sárospataki városavató ünnepség előkészületeinek és lefolyásának bemutatására kerül sor. A fejezet forrásai alapvetően az Elnöki Tanács határozatának ügyiratához csatolt levéltári iratok.

Megyei és sárospataki levelek és feljegyzések

3. számú dokumentum¹⁰¹

MSZMP Megyei Pártbizottság Végrehajtó Bizottsága, Miskolc
Borsod-A.Z. Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága, Miskolc

476/1968.Tk.

Tárgy: Sárospatak várossá szervezése

Minisztertanács
Tanácsszervek Osztálya
Budapest

A MSZMP Megyei Pártbizottság Végrehajtó Bizottsága és Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága közösen kialakított elvi állásfoglalása alapján kérjük, hogy Sárospatak községnek 1968. április 4-i határidővel történő várossá szervezését engedélyezni szíveskedjék.

Sárospatak község 1201-ből származó adatok szerint már korábban is városi jogú település volt. A Habsburg uralkodók szemében örökké rebellis település még 1883-ban is város, azonban röviddel ezután városi jogállását megszüntették és 1957-ig¹⁰² járási székhely volt. A Rákóczi által vezetett szabadságharcban főhadiszállás, vára erődítmény, az egész magyar történelmi időszakban kultúrközpont, 1708-ban pedig az országgyűlés színhelye volt. Gimnáziumát Lorántffy Zsuzsanna¹⁰³ 1531-ben létesítette, melyet később főiskolává fejlesztettek és ennek következtében Sárospatak lett Észak-Magyarország és Kelet-Magyarország kultúrközpontja. Pedagógiai hírnevét Comenius alapozta meg a szemléltető oktatás bevezetésével. Ezért – mint iskolaváros – hírneve, az ország határain túl is elterjedt. Iskolavárosi jellegét ma is rangjelzi a történelmi hagyományokkal rendelkező Tanítóképző, a 240.000 kötetet tartalmazó nagykönyvtár és

¹⁰¹ MNL XIX-A-2-f-467-1968 493.d. gépirat, 3 o. Az iraton szereplő kézírásos bejegyzéseket szögletes zárójelbe tett dőlt betűvel jelzem.

¹⁰² Helyesen: 1956-ig

¹⁰³ Helyesen: Perényi Péter

a pedagógiai tudományok fejlődését dokumentáló iskolamúzeum. Történelmi és kultúrtörténeti hagyományokat őriz és dokumentál a Vármúzeum.

Környéke jelentős szőlőtermelő terület, melyen a modern gazdálkodás bevezetésének következtében a szőlőtermelés ismét fellendülőben van. A múltban jelentős kereskedelmi központ volt és innen bonyolították le az északi és keleti országokba irányuló borexport egy részét, melyet ma is használatban lévő, széles kiterjedésű pince-hálózat bizonyít. Mint jelentős ipari település, területén több céh működött, jelentős volt fazekas ipara, melyet az ide telepített habánok alapoztak meg.

A település központja a régi hagyományoknak megfelelő városi jelleget mutatja és ennek alapján az Országos Műemléki Felügyelőség, az új rendezési terv alapján is az egyes városrészek sértetlenül hagyását javasolta.

A lakás- és kommunális igények kielégítése terén a helyzet hasonló az ország más településeihez. E feladatok megoldására a közművesített telkeket biztosították és ennek alapján indítják meg a társasházak építését, ezen kívül ez évben befejezik 36 lakás építését.

A község villamosítása és a villamos-hálózat korszerűsítése megoldódott, tekintve hogy a belterület villamosítása 1966. évben befejezést nyert, a közvilágítási hálózat korszerűsítését pedig - évenkénti ütemezésben - 1970-re teljes egészében befejezik.

A vízhálózat építése 22 millió forintos beruházással (víztársulási alapon és állami hozzájárulással) 1969. évben befejeződik. A szennyvíz-csatornázás I. üteme - kb. 5 km-es szakasz - 1968. év végére készül el.

Sárospatak jelenlegi iparát a Faipari Vállalat, Téglagyár, Mezőgazdasági Gépállomás, Kályhacsempegyár, Ruházati Ktsz., Építőipari Ktsz. és a Szeszfőzde ipari tevékenysége jellemzi. Az ipartelepítési tervek szerint tárgyalásokat folytatnak a Csepeli Kerékpár- és Varrógépgyárral egy folyamatosan 1000 fő foglalkoztatásáig felfejlesztendő üzem telepítése, a Tokaji Fémipari Ktsz.-el egy 120 főt foglalkoztató híradástechnikai üzem létesítése, valamint a Gyapjúfonó Vállalattal egy 500 főt foglalkoztató üzem felépítése ügyében.

A község államigazgatási területén 4 mezőgazdasági termelőszövetkezet működik, melyeknél kialakult egy olyan egészséges törekvés, hogy a jövőben egy nagy gazdasággá egyesülnek, melynek megtörténte esetén az intenzív gazdálkodás feltétele, a gépesítés is megoldódik.

A község lakosainak száma: 14.083 fő. A 4 termelőszövetkezetbe tömörült tagság, továbbá az egyéb mezőgazdasági jellegű tevékenységet folytatók száma, a lakosságnak mintegy 35-40%-át teszi ki. A helyben lakó ipari dolgozók száma mintegy 5000

főre tehető. A lakosság sűrűsége 200/km². A község belterületi úthálózatának hossza 44 km, ebből kiépített szilárd burkolatú 36 km (75%). Az utak 22 km hosszúságban járdával vannak ellátva (50%). Egy főre eső évi forgalom 11.000 Ft. A várossá szervezés vonzása kb. 15–20 községet érint és ennek lakossága mintegy 20.000 fő.

Sárospaták földrajzilag központban fekszik, a Bodrognagykapuja, várossá szervezése nagyobb anyagi igényeket nem támaszt, ezen kívül a 3/1967. (XII.15.) OT-PM. sz. együttes rendelet 2. sz. mellékletében Sárospaták mint iparfejlesztésre kiemelt település lett megjelölve.

A Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya által kiadott irányelvekben foglalt város kialakítási feltételek Sárospaták esetében fennállanak, ezért kérjük, hogy kérelmünket a Népköztársaság Elnöki Tanácsához javaslatlaltal szíveskedjék előterjeszteni.

Miskolc, 1968. február 17.

(pecsét, saját kezű aláírások)

dr. Papp Lajos
MTVB elnöke¹⁰⁴

dr. Bodnár Ferenc
MSZMP Megyei Biz. I. titkára

[Dallos e.: Előterjesztést kell készíteni! Siófok várossá szervezésével együtt kell előterjeszteni. (Fehér¹⁰⁵ e. döntése) Kovács¹⁰⁶ III.6.]

[Úgy látom, hogy az anyagiak vállalása helyett csak annyit tartalmaz, hogy nagyobb anyagi igényeket nem támaszt. Kérem sürgősen tisztázni, ill. tegyenek megfelelő nyilatkozatot. Kérem ref[erálni]. III. 9-ig!]

[Papp L: Vállalják saját erőből a létszámot, beralapot (kb. 90 fő). Fejlesztés vonatkozásában semmi változást nem jelent (csatorna stb.). Részleteket még vizsgálhatja. III.9. (olvas-hatatlan szignó)]

A megyei pártbizottság és a megyei tanács közös javaslatából kitűnik, hogy a várossá alakítást a levél keltezéséhez képest legkorábbi állami ünnephez, április 4-éhez kapcsolva kívánták elérni. A fejlettségi adatok ismertetése mellett a legfontosabb érvet, az iparfejlesztésről szóló miniszteri rendeletet a végére hagyták. Az iraton szereplő feljegyzés azt bizonyítja – s ebben a sárospatai öregdiák lobbizásának ismertetését is látnunk kell –, hogy Fehér Lajos miniszterelnök-helyettes előzetesen informálva volt, mert csupán eljárási kérdésben módosított: Siófokkal együtt kérte az előterjesztést. Nyilván azért, mert a „csomag” keretében – amelyhez később az iparfejlesztésre Vas megyében szintén egyedülként kijelölt Sárvár is csatlakozott – kevésbé

¹⁰⁴ MTVB: megyei tanács végrehajtó bizottsága

¹⁰⁵ Fehér Lajos miniszterelnök-helyettesről van szó. Fehér Lajos (1917–1981) agrárpolitikus, 1957–59-ben az MSZMP KB mezőgazdasági osztályvezetője, 1959–62-ben az MSZMP KB titkára, 1962–74-ben miniszterelnök-helyettes, 1956–75-ben az MSZMP PB tagja.

¹⁰⁶ Kovács Tibor a Minisztertanács Tanácsszervek Osztályának helyettes vezetője volt.

volt feltűnő, hogy Sárospatak nem szerepelt az 1965-ös városfejlesztési kormányhatározatban. További szempont volt a forrásigény minimalizálása, ehhez a megyei tanácselnök szinte azonnal megadta a szükséges kiegészítést: március 9-ei dátummal újabb, gazdasági szempontból részletesebb előterjesztés készült:

4. számú dokumentum¹⁰⁷

Feljegyzés

Készült Sárospatak község várossá szervezésének előkészítéséről

A községi tanács vb. vezetői hosszabb idő óta tárgyaltak a községi párt és társadalmi szervekkel és arra a közös elhatározásra jutottak, hogy Sárospatak községben a helyzet megérett a várossá szervezés előkészítésére. A Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya által kiadott irányelvek alapján is indokoltnak mutatkozik a várossá szervezés előkészítése.

1. A párt, tanács és a társadalmi szervek elhatározása egyöntetűen juttatja kifejezésre a község lakosságának igényét, mely szerint szeretnék, hogyha Sárospatak még 1968. év folyamán járási jogú város lenne.

2. A lakás- és kommunális igény kielégítése terén a helyzet hasonló az ország más településeihez. E feladat megoldására a közművesített telkeket biztosították és ennek alapján indulnak meg a társasház építések, ezenkívül ez évben befejezik 36 lakás építését.

A község villamosítása és korszerűsítése megoldódott, tekintettel arra, hogy a belterület villamosítása 1966. évben befejezést nyert. A közvilágítási hálózat korszerűsítését pedig évenkénti ütemezésben 1970. teljes egészében befejezik. (sic!) A vízhálózat építése 22 millió forintos beruházással (víztársulási alapon és állami hozzájárulással) 1969. évben befejeződik. A szennyvíz csatornázás I. üteme kb. 5 km-es szakasz 1968. év végére készül el.

3. Sárospatak jelenlegi iparát a Faipari Vállalat, Téglagyár, Mezőgazdasági Gépállomás, Kályhacsempegyár, Ruházati KTSZ, Építőipari KTSZ, Szeszfözde ipari tevékenysége jellemzi. Az ipartelepítési tervek szerint, tárgyalásokat folytatnak a Csepeli Kerékpár- és Varrógépgyárral egy folyamatosan 1000 főig felfejlesztendő üzem telepítése ügyében, továbbá a Tokaji Fémipari KTSZ-szel egy 120 főt foglalkoztató híradástechnikai üzem telepítése, valamint a Gyapjúfonó Vállalattal egy 500 főt foglalkoztató üzem telepítése ügyében.

¹⁰⁷ XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968.

A község államigazgatási területén 4 mezőgazdasági termelőszövetkezet működik, melyeknél kialakult egy olyan egészséges tendencia, hogy a jövőben egyetlen nagygazdasággá egyesítik a 4 kisebb gazdaságot, melynek során az intenzív gazdálkodás feltétele, a gépesítés is megoldódik.

4. Sárospatak község 1201-ből származó adatok szerint már korábban is városi jogú település volt, 1883-ban mezőváros volt, 1956-ig pedig járási székhely. [...] ¹⁰⁸ által vezetett szabadságharcban főhadiszállás volt. [...] magyar történelem folyamán erődítmény és kul- [...] és 1708-ban az országgyűlés színhelye volt. [...] Lorántffy Zsuzsanna ¹⁰⁹ 1531-ben létesítette, melyet később főiskolává fejlesztettek és ennek következtében Sárospatak volt Észak- és Kelet-Magyarország kultúrközpontja. Pedagógiai hírnevét Comenius alapította meg a szemléltető oktatás bevezetésével. Ennek következtében az iskolaváros hírneve az ország határain túl is elterjedt. Iskolavárosi hírnevét ma is rangjelzi a történelmi hagyományokkal rendelkező Tanítóképző, a 240.000 kötetet tartalmazó nagykönyvtár, és a pedagógiai tudományok fejlődését dokumentáló iskolamúzeum. Történelmi és kultúrtörténeti hagyományokat őriz és dokumentál a Vármúzeum.

Környéke jelentős szőlőtermelő terület, melyen a modern gazdálkodás bevezetése következtében a szőlőtermelés ismét fel lendülőben van. A múltban jelentős kereskedelmi központ volt és innen bonyolították az északi és keleti országokba irányuló borexport egy részét, melyet ma is használatban lévő széles kiterjedésű pince-hálózat bizonyít.

Jelentős ipari település volt, területén működött több céh, és igen jelentős volt fazekas ipara, melyet az ide telepített habánok alapoztak meg.

5. A település központja a régi hagyományoknak megfelelő városi jelleget mutatja és ennek alapján az Országos Műemléki Felügyelőség az új rendezési terv alapján is az egyes részek sértetlenül hagyását javasolta.

6. Sárospatak község lakosainak száma: 14.083 fő

7. A 4 termelőszövetkezetbe tömörült tagság, továbbá az egyéb mezőgazdasági jellegű tevékenységet folytatók száma mintegy 35-40%-ot tesz ki.

8. Mintegy [?]000 főt tesz azoknak a száma, akik iparban dolgoznak és helyben laknak.

9. A lakosság sűrűsége 200/km².

10. A község belterületi úthálózatának hossza 44 km, ebből kiépített szilárd burkolatú 36 km (75%).

11. Az utak 22 [km] hosszúságban járdával vannak ellátva (50%).

¹⁰⁸ A [...] jellel kihagyott szövegrészek a dokumentumon nem olvashatók, de a szövegösszefüggésből kitűnik, hogy a Rákóczi-szabadságharc eseményeiről van szó.

¹⁰⁹ Helyesen: Perényi Péter létesítette (nyilvánvalóan a református kollégiumról van szó).

12. Az egy főre eső forgalom évi 11.000 Ft.

13. A várossá szervezés vonzása kb. 15-20 községet érint, ennek lakossága mintegy 20.000 fő.

Tekintettel arra, hogy Sárospatak földrajzilag központban fekszik, itt bonyolódik le a Bodrogköz és a Hegyalja egy részének gazdasági forgalma, ennek megfelelően alakult ki a község útvásúthálózata, mely a környező községeket gazdaságilag és forgalmilag Sárospatakhoz kapcsolja. Mindezek alapján a várossá szervezés indokoltnak mutatkozik.

Sárospatak kommunális helyzete

1. Lakáshelyzet: 1945-1960 között állami építkezés nem volt, magánérőből épült 626 lakás. 1960-1967 között magánérőből épült 411 lakás.

2. Villamosítás: 1960-ban 36.690 méter volt a villamos hálózat hossza. 1967-ben 55.100 méter a villamos hálózat, ebből korszerűen kiépített hálózat 2.000 méter.

3. Vízhálózat: 1960-ban csatornázás nem volt, nyomóvezeték nem volt.

(nyomóvezeték) 1965-ben belterületén 18 km-es szakasz építését megkezdték, 1967-ben befejezték. 1968-ban 12 km-es összekötő szakasz építését kezdték meg Sárospatak és a sátoraljaújhelyi vízmű között, ezzel 1968-ban a nyomóvezeték hossza eléri a 30 km-t.

(csatornázás) 1960-ban csatornázás nem volt. 1965-ig 3600 méter csatorna épült. 1968-ban további 5 km csatorna építését befejezik, ezzel 1968-ban a szennyvíz levezető csatorna hossza 8500 méter lesz.

4. Ipar: 1960-ban Téglagyár, Szeszfőzde, Cserépkályhagyár, Gépállomás volt. 1968-ban a fentiekén kívül létesül: Faipari Vállalat, Gyümölcs-szeszipari Vállalat, Ruházati, Cipész, Építőipari KTSz, ÉMÁSZ üzletigazgatóság kirendeltsége, Autószervíz-állomás.

5. Mezőgazdaság: 1960. alakult 4 Mezőgazdasági Termelőszövetkezet.

6. Lakosság: 1960-ban 12.907, 1968-ban 14.083 (Végardó 1.176 lakossal csatlakozott). A községi számítások szerint a lakosság száma 14.365 fő.

7. Belterületi utak: 1960-ban 44 km, ebből kiépített 34 km. 1968-ban 46 km, ebből kiépített 34 km, de korszerűsítve 7620 méter.

(járda) 1960-ban 20 km járda, 1968-ban 22 km járda.

8. Ipari dolgozók: 1960-ban 1343 helyben lakó, 1968-ban 1745 helyben lakó (utazó 1265 fő), összesen 3000 fő.

Miskolc, 1968. március 19.

A megyei előterjesztések mellé Sárospatak szükségesnek tartotta, hogy a település történelmi és kulturális értékeit kiemelő kiegészítő dokumentumot nyújtson be, az alábbiak szerint:

5. számú dokumentum¹¹⁰

Sárospatak Községi Tanács Vb.

Sárospatak története dióhéjban, településtörténeti és kultúr-történeti hagyományai

Az 1892-ben végzett feltárás bizonyossága szerint Sárospatak határa már a történelem előtti időkben is lakott ősemberi telephely volt. A honfoglalásig visszavezetett történeti adatok szerint Anonymus Krónikája megállapítja, hogy Árpád a Sátorhegy és Tolcsva folyó közötti területet Ketel kun vitéznek adományozta, aki a Bodrog mellett „Ketel-Patak” várát építette fel. Ez a vár a feltevések szerint földvár volt.

A XI. században Sárospatak királyi birtok volt, I. Endre tulajdona. A király családjával gyakran lakott Sárospatakon.

Sárospatak földrajzi fekvésénél fogva a környék gazdasági központja. A központi szerep és a gazdasági élet kibontakozását segítette a termékeny szántó, szőlőművelésre alkalmas lankás lejtőjű vulkanikus dombvidék, a kerámiai ipar minden ágának üzésére nagyszerűen alkalmas agyag és kaolin előfordulási helyek és a jó építőanyagot szolgáltatató kőbányák.

II. Endrének is kedvenc tartózkodási helye volt Sárospatak és itt született 1207-ben Erzsébet lánya. V. István Sárospatakot a kor színvonalán álló komoly erődítményekkel látta el és ő építette 1262-ben a „Vöröstornyot”. Az akkori Sárospatak város tekintélyére jellemző, hogy a XIII. századik oklevelek Zemplén vármegyét Patak-vármegyének említik és így keltezte V. István is adományleveleit.

A XIV. században a vár körül kifejlődik a városias település képe a városias életformát adó életlehetőség. 1355-ben Sárospatak királyi szabadalmi város rangjára emelkedett. 1390-ben a Perényiek vették birtokukba a várost Zsigmond király adományaként.

1531-ben Perényi támogatásával alapították meg a nagy hírnevet szerzett főiskolát. Ugyanezen időben alapították meg a főiskolai könyvtárat. 1576-ban I. Miksa Dobó Ferencnek, az egri hős Dobó István fiának adományozta a várat.

1605-ben Bocskay (sic!) erdélyi fejedelem foglalta el a várat. 1608-ban Lorántffy Mihály birtokába kerül a vár és leánya Lorántffy Zsuzsanna I. Rákóczi Györgyhez történt férjhez menése folytán a vár és város a Rákócziak kezére került. Ekkor

¹¹⁰ MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968.

még gyorsabb ütemű volt a gazdasági és kulturális fejlődés. Felvirágzott a már korábban kibontakozott ipar. Több céhlevél bizonyítja Sárospatak fejlett iparát. Kiemelkedő a Habánok által készített cserépkályha és más cserépedény készítés. Ágyúöntő műhelyének és löporának emlékeit őrzik az akkori jegyzőkönyvek. Lorántffy Zsuzsanna lelkesen támogatta a Sárospataki Főiskolát és ő hívta meg Comenius Ámos Jánost az akkor európai hírű pedagógust, aki 1650–1654 között nevelésügyi igazgatóként működött. Itt írta híres tankönyveit az „Orbis pictus”-t és a „Schola ludus”-t. Az iskola híre messze földről vonzotta a diákokat. A főiskola Comenius irányítása alatt mintaintézetté vált.

A főiskola tevékenysége révén Sárospatak Észak-Magyarország kulturális központjává vált. Több szellemi termék látott napvilágot Sárospatakon és rendszeresen megjelenő folyóiratok. Pályázatok, tanulmányok hirdették Sárospatak szellemi fölényét. Sárospatak tankönyvkiadó központtá vált. 1857. évben szervezték meg a Tanítóképző Intézetet.

Sárospatak földrajzi fekvésénél fogva a múltban is, de jelenleg még inkább, a Bodrogköz és Hegyalja egy részének gazdasági, kulturális, kereskedelmi, közlekedési és bizonyos mértékig ipari központja. Központi feladatának ellátása során kialakult művelődési és gazdaságpolitikai szerepe biztosította a városias jellegű kibontakozását. A felszabadulás utáni időkben központi szerepe egyre erősödött.

Több évszázados történeti és kultúrtörténeti emléket őrző műemlékekben gazdag település. A felszabadulás utáni feltárások és rekonstrukciók a műemlékeket közkinccsá tették. Évente 65.000–70.000 főre tehető az idegenforgalom. Az érdeklődés központjában elsősorban a vár és a vármúzeum állandó és időszakos kiállításai, a főiskola, a főiskolai nagykönyvtár, iskolamúzeum, valamint a tanítóképző és több műemlék-templom és egyéb épületek állnak.

Jelentősen növeli az idegenforgalmat a gyógyvizű meleg fürdő és turisztikai szempontból fontos szerepet betöltő egész közeli erdős hegyvidék. Kiegészíti a természeti szépséget a Bodrog folyó, mely a strandolás mellett a vízi sport céljára is kiválóan alkalmas.

Sárospatak, 1968. április 6.

(pecsét, saját kezű aláírás)

Tóth József

vb.elnök

Végezetül a megyei tanács még egy összefoglalást benyújtott, elsősorban Sárospatak majdani ellátandó városi vonzaskörzetének számszerűsítésével kapcsolatban.

6. számú dokumentum¹¹¹

Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Tanács
Végrehajtó Bizottsága
Titkárától

0032/1968. TÜK. sz.
Tárgy: Sárospatak várossá szervezése.
Dr. Kovács Tibor Elvtársnak
Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya
helyettes vezetője
Budapest

Kedves Kovács Elvtárs!

Sárospatak várossá szervezését tartalmazó előterjesztéssel kapcsolatban a következő észrevételeket teszem:

Sárospatak külterületének lakossága:

Apróhomok	500 fő
Dorkó	600 fő
Halászhomok	300 fő
Bálványos	150 fő
Rózsás	200 fő
Kácsárd	150 fő
Összesen:	1900 fő

A lakosság több mint 80%-a tehát belterületen él. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 25%. Az ipar, építőipar területén dolgozók aránya 25%. A további 50% a vasút, bánya, kereskedelem és az oktatás területén dolgozik.

Sárospatak gimnáziumához hasonló jellegű (angol nyelvtagozatú) középiskola még kettő van az országban.¹¹²

Sárospatak az ország 13 műemlék városa között van nyilvántartva. A község vízhálózatának kiépítése befejezés előtt áll. A csatorna-gerincvezeték a derítővel 1968 végére elkészül.

A Csepel gyár 1200 főt foglalkoztató üzeme a telepítést megkezdte, a környező tanyákról és községekből már most toboroznak olyan munkaerőket, akik Budapest, Miskolc és az ország más nagyobb településein dolgoznak.

¹¹¹ MNL XIX-A-2-f-467-1968 493.d. 32/20/1968.I.TÜK (VI.3.)

¹¹² A Rákóczi Gimnáziumban 1962 szeptemberében megindult az angol nyelvi tagozat, 1966 szeptemberében a képzés országos beiskolázású, emelt óraszámú osztállyal bővült.

A 120 főt foglalkoztató alumíniumtömegcikk-gyártó üzem működését 1968. október 1-én megkezdi.

Sárospatak vonzása a Bodroghköz területén 20 községre és mintegy 25-50.000 lakosra terjed ki.

Kérem a tájékoztató jellegű észrevételek szíves tudomásul vételét.

Miskolc, 1968. május 30.

Elvtársi üdvözlettel:

(saját kezű aláírás)

(Dr. Kardos Sándor)

A kormányzati előterjesztés megszületése

A beadványok sikerrel jártak, a várossá nyilvánítási folyamat államigazgatási egyeztetése megkezdődött. Miközben a Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya 1968. május 14-én elkészítette a már bemutatott, szigorúan titkos minősítésű összefoglalót az eredetileg 12 település várossá fejlesztéséről, ugyanezen a napon a listán nem szereplő Sárospatak ügyében körlevelet küldött 22 minisztérium, országos hivatal, illetve egyéb állami szerv, valamint a Sárospatak, Sárvár és Siófok kapcsán érintett három megyei tanács elnökeinek, amelyben a három település várossá alakításával kapcsolatos észrevételeket tudakolta meg. A jellemzően miniszterek, első miniszterhelyettesek vagy államtitkárok, illetve megyei tanácselnökök által aláírt, szinte postafordultával beérkező válaszlevelekben a megkeresettek – egyetlen kivétellel – a javaslatot egyetértésükről biztosították. (A KSH részéről az aláíró Huszár István első elnökhelyettes volt.) Egyetlenként dr. Czilczer György, a kormány Titkársága Jogi Osztályának vezetője tiltakozott Sárospatak ellen – nyilván hivatalból –, mert nem szerepelt a tizenkettes listán.¹¹³

Az ellentmondás nem akasztotta meg a folyamatot. Sőt! Ugyancsak 1968. május 14-ei dátummal szóban forgó várossá nyilvánítási ügy előadói ívén feljegyzés szerepel arra vonatkozóan, hogy az MSZMP Politikai Bizottsága megtárgyalta az előterjesztést. A szovjet típusú pártállami modell legfőbb jellemzője ugyanis a pártirányítás mindenhatósága volt. Az illetékes pártforum előzetes jóváhagyása nélkül az állami szervek nem hozhattak döntést. A Politikai Bizottság 1968. április 16-ai ülésének „5. Különbfélék” napirendjében valóban szerepelt a „Néhány község várossá nyilvánítására vonatkozó javaslat”, de rögtön utána az olvasható: „Levették a napirendről.”¹¹⁴ A Politikai Bizottság azonban már 1967. január 10-én úgy döntött, hogy a KB Titkársága minden ülésén először a központi párt- és állami szervek üléseinek napirendjét tárgyalja.¹¹⁵ Ez érintette az Elnöki Tanács üléseit is. Ennek alapján biztosra vehető, hogy a Titkárság (összetétele 1968-ban: Kádár János első titkár, Aczél György, Biszku Béla, Komócsin Zoltán, Nyers Rezső és Pullai Árpád titkárok) az 1968. április 22., május 20., június 3. vagy június 17. napjain tartott üléseinek valamelyikén megtárgyalta és jóváhagyta a NET elé kerülő várossá alakítási javaslatokat.¹¹⁶

¹¹³ MNL XIX-A-2-f 467-1968. 493.d. 32/1968.I.TÜK

¹¹⁴ Az MSZMP központi vezető szervei üléseinek napirendi jegyzékei. II. kötet 1963–1971. Összeállította: Németh Jánosné. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1998. 112. o.

¹¹⁵ Uo. 153. o.

¹¹⁶ Uo. 208–210. o.

A döntés előkészítés utolsó aktusaként Fehér Lajos miniszterelnök-helyettes aláírásával előterjesztés készült, az alábbiak szerint:

7. számú dokumentum¹¹⁷

Magyar Forradalmi Munkás–Paraszt Kormány
elnökhelyettese
szám: 467/1968.

Előterjesztés a Népköztársaság Elnöki Tanácsához Sárvár, Siófok és Sárospatak várossá alakítására

A megyei szervek javaslata alapján megvizsgáltuk Sárvár, Siófok és Sárospatak községek fejlettségét és – javasolva várossá alakításukat – az alábbi előterjesztést tesszük:

1. Sárvár várossá alakítása (...) ¹¹⁸
2. Siófok várossá alakítása (...)
3. Sárospatak várossá alakítása
 - a) Sárospatak 14.000 fős népességéből közel 20% a város kiterjedt külterületén, tanyákon él. Ez a város gazdaságának sajátosan uralkodó mezőgazdasági jellegére mutat. A község népességszáma hosszabb ideje stagnáló jellegű. Belterületi népességének foglalkozási összetétele városias vonásokkal rendelkezik, mivel 25%-a a mezőgazdaságban, 25%-a az ipar-építőiparban, 50%-a egyéb (közlekedés, bánya, kereskedelem) népgazdasági, valamint a kulturális ágazatban találja meg megélhetését. Sárospatak hagyományosan kulturális és idegenforgalmi centrum.
 - b) Sárospatak vonzása a fentieket teljes egészében alátámasztja. Oktatási szerepköre nem vizsgálható közvetlen környéke vonatkozásában, mivel felsőfokú tanítóképzője – mely a XVI. századtól működik¹¹⁹ – főiskolai és észak-magyarországi, regionális jellegű. Könyvtára az ország egyik legrégebbi könyvmúzeuma.¹²⁰ Sárospatak gimnáziumának vonzásterülete a sátoraljaújhelyi járás déli és keleti részén fekvő községekre terjed ki. Mindez a település iskolaváros jellegét domborítja ki. Egészségügyi létesítményei csakis helyi igényeket elégítenek ki, ami tekintettel a 12 km-re fekvő Sátoraljaújhely ilyen irányú fejlettségére, sem Sárospatak, sem a környezete szempontjából hátrányt nem okoz.

¹¹⁷ MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968. Az iraton szereplő kézirásos bejegyzéseket szögletes zárójelbe tett dőlt betűvel jelzem.

¹¹⁸ A dokumentum Sárvárra és Siófokra vonatkozó szövegrészeit nem közlöm.

¹¹⁹ Téves adat: a református kollégium 16. századi alapítású, a tanítóképző 1857-ben nyílt meg.

¹²⁰ A nagykönyvtár ekkor a Református Tudományos Gyűjtemények része; sohasem volt a tanítóképzőé.

Kereskedelmileg 17 környező település központja; a terület lakossága kb. 25 ezer fő. Munkaerővonzása nincs, mert a helybeli üzemek munkaerőigényét saját lakossága biztosítani tudja.

c) Sárospatak építészeti képe a település központjában kisvárosias. Az ország 13 műemlék településének egyike. A település kommunális berendezéseinek kiépültsége, burkolt út- és járda-hálózatának hossza jelenleg kevesebb ugyan, mint a városi átlag, de ezek kiépítése folyamatban van.

Sárospatakon a községi tanács épületében a városi tanács működését megkezdheti. A hivatali szervezetben dolgozók létszámának kiegészítését a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tanács végrehajtó bizottsága – a megyei összlétszám emelése nélkül – meg tudja oldani. A település városi irányú fejlesztéséhez szükséges beruházásokat a megye – a lehetőségein belül – folyamatosan biztosítja.

Sárospatak esetében a városi jelleg vizsgálatánál alkalmazott mutatók nem tükröznek kedvező képet, azonban ezekben a mutatókban azok a tényezők csak részben szerepelnek, amelyek Sárospatakot a környező községek sorából jelentősen kiemelik. Ezek a kulturális vonatkozások: az iskolavárosi jelleg, az idegenforgalmi jelentőség, illetőleg népességének viszonylag magas műveltségi szintje és a település történelmi tradíciói. Ezekre alapozva lehet Sárospatak várossá alakítását javasolni.

Budapest, 1968. [június 18.]

(pecsét, saját kezű aláírás)

Fehér Lajos

a Magyar Forradalmi Munkás–Paraszt Kormány
elnökhelyettese

Az Elnöki Tanács ülése és határozata

Ilyen előzmények után került sor az államfői testület 1968. június 28-ai ülésére. Az 1967. április 14-én megválasztott NET ekkor a következő összetételben működött (zárójelben a pozíció kezdőnapja¹²¹): Losonczi Pál elnök (1967.04.14.), Gáspár Sándor helyettes elnök (1963.03.21; előtte 1958.11.26-tól tag), Kisházi Ödön helyettes elnök (1963.03.21.), Cseterki Lajos titkár (1967.04.14.), Barcs Sándor (1953.07.03.), Bartha Tibor (1963.03.21.), Benke Valéria (1967.04.14.), Dobi István (1967.04.14; előtte 1952.08.14-től elnök), Erdei Ferenc (1965.11.11.), Horváth Richárd (1963.03.21.), Kádár János (1965.11.11.), Kállai Gyula (1967.04.14.), Mihályfi Ernő (1949.08.23.), Nagy Dániel (1963.03.21; előtte 1949.08.23-tól helyettes elnök), Nánási László (1949.08.23.), Németh Károly (1967.04.14.), Ortutay Gyula (1958.11.26.), Pongrácz Kálmán (1963.03.21.), Sályi István (1963.03.21.), Szabó István (1967.04.14.), Uszta Gyula (1953.07.03.) tagok. Az ülésen Losonczi Pál elnökölt, a

¹²¹ Vö.: A szocializmus útján. A népi demokratikus átalakulás és a szocializmus építésének kronológiája 1944. szeptember – 1980. április. Szerkesztette: Szabó Bálint. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 581–584. o.

tagok közül betegség, külföldi vagy belföldi kiküldetés miatt hiányzott Bartha Tibor, Horváth Richárd, Kádár János, Kállai Gyula, Nánási László, Németh Károly és Uszta Gyula. Sárvár, Sárospatak és Siófok várossá nyilvánítása a 7. napirendi pontként szerepelt. Az előadó Dallos Ferenc, a Minisztertanács Tanácsszervek Osztályának vezetője volt. A Fehér Lajos által jegyzett kormány-előterjesztést előzetesen írásban kiküldték. A döntés megszületését az ülés jegyzőkönyve alapján foglaljuk össze.¹²²

A napirendet Dallos Ferenc vezette be: „Az év elején a Kormány az Országgyűlés múlt év decemberi ülészakán elhangzott több hozzászólás alapján állást foglalt amellel és utasított bennünket arra, hogy nézzük át a községeket, melyek jöhetnek számításba várossá alakítás szempontjából. E munka alapján hoztuk ide javaslatunkat.

Erdei Ferenc:¹²³ Ezt úgy kell érteni, hogy ez a folyamat le van zárva?

Dallos Ferenc: Ez nem azt jelenti. Ha az Elnöki Tanács javaslatunkat elfogadja, akkor az eredeti tervből 8 megvalósul és még 5 olyan község van előkészítés alatt, amelyeket a közeljövőben javasolunk várossá alakítani.”

Az eddig idézett jegyzőkönyv mellett az iratok között a szó szerinti, ún. piszkozati jegyzőkönyv is fennmaradt. Ebből kitűnik, hogy Dallos néhány egyéb információt is megosztott a jelenlevőkkel, amelyet azonban utóbb nem tartottak szükségesnek a tisztázott jegyzőkönyvben rögzíteni. Eszerint „az előterjesztést a kormány M[iniszter]T[anács] plénumán tárgyalta.¹²⁴ Fehér elvtárs hatáskörébe kellett utalni és egyes pártszervek is foglalkoztak vele.¹²⁵ Egy korábbi határozat ugyancsak foglalkozott ezzel a kérdéssel 1964-ben.¹²⁶ Akkor mi egy elég széleskörű tárgyaláson, az ÉM¹²⁷ intézeteit is bevonva országosan felmértük a helyzetet és több lépcsőben megvalósítandó várossá fejlesztési programot terveztünk meg (...) 12 községet. (...) Sárospatak nem volt benne ebben a 12-ben.”

Az ülésen hozzászólók közül Ortutay Gyula¹²⁸ elsősorban Sárospatakot üdvözölte, Kisházi Ödön¹²⁹ pedig „kulturális szempontból” értett egyet Sárospatak várossá nyilvánításával. Érdekes, hogy a napirendhez az 1957-ben interpelláló Mihályfi Ernő nem szólt hozzá.

A napirend lezárásaként Losonczi Pál¹³⁰ elnök mondta ki a határozatot: „Az előterjesztést az Elnöki Tanács elfogadja és egyetért a kormányzatnak azzal az állásfoglalásával, ahogyan a lehetőségek megteremtődnek, úgy vegyük azt sorban, nem lehet ebből kampányt csinálni, nem az a lényeg, hogy a községek tábláját várossá cseréljük, és közben nem tudunk adni beruházást és egyebet, ami a városi jelleghez szükséges.” (sic!)

¹²² MNL XVIII-2-b-1968. június 28. 9.d.

¹²³ Erdei Ferenc (1910–1971) agrárközgazdász, szociográfus, politikus, akadémikus, 1944–45-ben és 1948–55 között különböző miniszteri tárcák vezetője, 1955–56-ban miniszterelnök-helyettes, 1957–64-ben és 1970-től haláláig az MTA főtitkára, 1964–70-ben a Hazafias Népfront főtitkára.

¹²⁴ Mínthogy a kormánydöntésre vonatkozóan az előkészítő iratokban nincs utalás és a Magyar Nemzeti Levéltárban őrzött minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei csak 1965-ig vannak feldolgozva, a kormánydöntés azonosítása további kutatást igényel.

¹²⁵ Lásd a Politikai Bizottság döntésére vonatkozó korábbi utalást.

¹²⁶ Az utalás a 3178/1965. számú kormányhatározatra vonatkozik. (Lásd az 1. számú dokumentumot.)

¹²⁷ Építészeti Minisztérium, amely 1967. április 14-től, tehát a NET ülésekor már az Építészeti és Városfejlesztési Minisztérium (ÉVM) nevet viselte.

¹²⁸ Ortutay Gyula (1910–1978) etnográfus, kultúrpolitikus, egyetemi tanár, akadémikus, 1945–46-ban a Magyar Rádió elnöke, 1947–50-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1957–63-ban az ELTE rektora, 1957–64-ben a Hazafias Népfront főtitkára, 1967-től haláláig az MTA Néprajzi Kutatócsoport igazgatója.

¹²⁹ Kisházi Ödön (1900–1975) politikus, szakszervezeti vezető, 1957–63-ban munkaügyi miniszter, 1963-tól haláláig az Elnöki Tanács helyettes elnöke.

¹³⁰ Losonczi Pál (1919–2005) agrárpolitikus, 1948–60-ban a barcsi Vörös Csillag Tsz elnöke, 1960–67-ben földművelésügyi miniszter, 1967–87-ben az Elnöki Tanács elnöke (államfő).

Az ülés jegyzőkönyveiből az alábbi következtetések vonhatók le: 1. A testület tagjai nem tanúsítottak különösebb érdeklődést egyik város iránt sem, egyszerűen tudomásul vették, hogy az adott államjogi modellben a kormány döntését nekik kell jogerőre emelniük. 2. Az eredetileg fejlesztésre nem kijelölt Sárospatak „becsempészése” a határozatba olyannyira nem keltett feltűnést, hogy az erre vonatkozó bejelentés a tisztázott jegyzőkönyvbe be sem került. 3. A sárospatakiak lobbitevékenysége tehát, az adott politikai körülmények között, nem a legfelső döntéshozói szinten, hanem a döntést előkészítő közép szinten és a döntést előterjesztő felső szinten érvényesült.

A várossá nyilvánító határozat a *Magyar Közlöny* 1968. július 2-ai számában jelent meg:

Az Elnöki Tanács 20/1968. számú határozata Sárvár, Siófok és Sárospatak várossá alakításáról és Siófok egyesítéséről Balatonkilitivel¹³¹

1. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elrendeli, hogy a) Sárvár községet, b) Siófok községet, c) Sárospatak községet járási jogú várossá kell szervezni. Siófok várossá alakításával egyidejűleg Balatonkiliti községet egyesíteni kell Siófokkal. Az új város neve: Siófok. Sárvár járási jogú város Vas megyéhez; Siófok járási jogú város Somogy megyéhez; Sárospatak járási jogú város Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartozik.

2. A szervezeti változás végrehajtásának határnapja: Sárvár és Sárospatak vonatkozásában 1968. augusztus 20., Siófok vonatkozásában 1968. december 31.

3. A várossá szervezés következtében Sárvár, Siófok, Balatonkiliti, Sárospatak községben új választást tartani nem kell, hanem a községek tanácsának valamennyi tagja a városi tanács tagjává válik.

4. Sárvár, Siófok, Balatonkiliti, Sárospatak község területén szervezett valamennyi járási választókerület és az azokban megválasztott járási tanácsstagok megbízatása a várossá alakulással egy időben megszűnik.

5. Az illetékes megyei tanács végrehajtó bizottsága a várossá alakítással kapcsolatos valamennyi teendő végrehajtásáról (köztük a személyi és az anyagi szükségletek biztosításáról) ügygondoskodják, hogy a városi tanács és szervei a határozat 2. pontjában megjelölt határnapon működésüket megkezdhessék.

A döntés híre azonnal, még a hivatalos lapban történő megjelenés előtt eljutott Sárospatakra. Ezt bizonyítja, hogy a város vezetői július 1-jén köszönőlevelet írtak, a korszakra jellemző mozgalmi zsargon szóhasználatával:

8. számú dokumentum¹³²

[*Lerakni 1968.VII.4. H*]

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának
Budapest

¹³¹ Az Elnöki Tanács 20/1968. számú határozata Sárvár, Siófok és Sárospatak várossá alakításáról és Siófok egyesítéséről Balatonkilitivel = *Magyar Közlöny*, 1968. évi 53. szám, július 2. 573. o.

¹³² MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968. Az iraton szereplő kézirásos bejegyzéseket szögletes zárójelbe tett dőlt betűvel jelzem.

Sárospatak várossá fejlesztése alkalmából a Párt, Tanács és valamennyi tömegszervezet nevében fogadjuk, hogy a Szocialista tábor erősítésén, hazánk és városunk fejlesztésén szocialista helytállással fogunk munkálkodni. *(sic!)*

Sárospatak, 1968. július 1.

(saját kezű aláírás)

Tóth József
vb. elnök

(pecsét)

(saját kezű aláírás)

Újhelyi Tibor
Pb. titkár¹³³

A várossá alakulás előkészületei

Az Elnöki Tanács a várossá alakítás napját 1968. augusztus 20-ra tűzte ki. A határozat közzétételétől számítva tehát bő másfél hónap állt rendelkezésre az ünnepség előkészítésére. Az alábbi iratokból kitűnik, hogy ebben a település, a járás, a megye és a Minisztertanács Tanácsszervek Osztálya egyaránt részt vett, s hogy a szervezésben a legapróbb részletekre is odafigyeltek.

9. számú dokumentum¹³⁴

Minisztertanács
Tanácsszervek Osztálya
Szervezési Csoport

Feljegyzés Sárospatak várossá alakulásának előkészítéséről

Július 15-én kiszálláson tájékoztam a várossá alakulás előkészületeiről. Tárgyaltam: Kardos Sándor megyei vb titkár elvtárssal, továbbá a községi pártbizottság titkárával, a sárospataki tanács vb elnökével és titkárával, a sátoraljaujhelyi járási párttitkárral, valamint a járási tanács vb elnökével.

A várossá alakulással kapcsolatos teendőket két intézkedési tervbe foglalták: egyik a várossá szervezés különféle szervezési (létszám, költségvetés, elhelyezés stb.) tennivalóit, másik kizárólag az ünnepélyes tanácsülésnek és az ahhoz kapcsolódó ünnepi megmozdulásoknak a szervezési feladatait foglalja magába. A tennivalók előkészítését megkezdték.

1. *Városi tanácsai szervezet kialakítása.* A községnek jelenleg összesen 29,5 státusa van. Ezt a létszámot a községiek 45,5 főre, a megye 42 főre kívánja emelni. Végleges döntés még nincs. Az ilyen típusú városok létszáma nagyjából hasonló. A községi vb vezetők és alkalmazottak körében személycserét nem terveznek.

¹³³ Pb: pártbizottság

¹³⁴ MNL XIX-A-2-f-467-1968 493.d. Kiemelések az eredetiben.

2. *Tanácsstagok jogi helyzete.* 9 járási tanácsstag megbízása szűnik meg a várossá alakulás miatt. Közülük egy-két személyt – személyi okokra tekintettel – feltétlenül szeretnék bevéltetni a városi tanácsba. Ezt tanácsstagi hely üresedése útján meg tudják oldani. Jelenleg két választókerületüknek nincs tanácstagja.

3. *Intézmények elosztása.* Az általános iskolákat és az óvodát a járás átadja a városnak. Az egészségügyi ágazat Sárospatakon működő intézményei tekintetében megállapodás nincs. A vita egy szociális otthon, egy szülőotthon, egy fogszakorvosi rendelő és hat orvosi körzet átadása körül folyik. Más intézmény Sárospatakon nincs.

4. *A mezőgazdasági feladatkör* tekintetében a járás és a város úgy egyezett meg, hogy a város három termelőszövetkezetével való foglalkozást a járás továbbra is vállalja, a hatósági teendőket viszont a város végzi majd.

5. A párt, a tömegszervezetek és a tanács alá nem tartozó más szervek városi típusú szervekké történő átalakításáról részben tárgyaltak már. A párt, a KISZ, a HNF¹³⁵ városi bizottságot állít fel. A rendőrség megerősített tisztii őrssé fejleszti fel a községi őröket, de kapitányságot nem szervez. A bíróság, az ügyészség előreláthatólag nem hoz létre városi szervet, hanem a Sátoraljaújhelyen működő járásbíróság és ügyészség illetékességét fogja az új városra is kiterjeszteni. Az OTP, MNB, JÁSZÖV,¹³⁶ posta tervei még nem ismeretesek. Az eddig kialakított elgondolások helyesek, mert a tényleges igénynek megfelelő szervezeti megoldásokat választották.

6. *A tanácssi szervezet elhelyezése, technikai feltételek.* A tanácsház – néhány jelenleg ott működő nem tanácssi szerv kihehelyezése után – méreteiben és színvonalában egyaránt elegendő a megnövekedő hivatali szervezet elhelyezésére. Néhány írógép és számológép beszerzése indokolt lesz. Gépkocsit a megye ebben az évben fog juttatni az új városi tanács részére.

7. *A folyamatban levő ügyek iratanyagának, valamint a fontosabb iratoknak a járás irattárából a városiba történő átadására vonatkozó megbeszélések megtörténtek.* Az átadás lebonyolítását augusztus hóra tervezik.

8. *Ünnepség.* A megye augusztus 20-i központi ünnepségét ez évben – összekapcsolva a várossá alakítással – Sárospatakon tervezi megtartani. Erre magas szintű párt- és állami vezetők egyikét szeretnék meghívni. A program részletei még kialakulatlanok. Vita folyik arról, hogy – külön tartsák-e az augusztus 20-i ünnepséget és az alakuló tanács ünnepi ülését, vagy

¹³⁵ Hazafias Népfrent

¹³⁶ Földművesszövetkezetek Járási Központja

- az alakuló tanácsülés keretében bonyolítsák le 20-i megemlékezést,

- egy napon vagy egymást követő napokon legyen-e a két rendezvény.

Nem szeretnék, ha az egyik ünnepség a másikat háttérbe szorítaná. Ez a többféle variáns felmerülésének indítéka. Egyébként nagyszámú vendég érkezésére számítanak. Szeretnék a két testvérváros: Collegno és Neubrandenburg két-két tagú küldöttségét is meghívni. A megyei tanács a rendezvényre 300 ezer forintot ígért.

9. Az új város épületei - nem tekintve a tanácsháza és néhány más közintézmény épületét, valamint a Rákóczi várat és az ahhoz kapcsolódó igen nivós szálloda, valamint étterem közvetlen környékét - elhanyagoltak, még a városközpontban is. A közterületek feltűnően rendezetlenek, nem tiszták. A várossá alakulás időpontjáig sokat tenni már nem lehet, azonban legalább a városközpont 1-2 száz méteres körzetét - akár provizórikusan vagy részlegesen - valamelyest rendbe kellene hozni. Erre a társadalmi erők mozgósítása is lehetséges. Ez utóbbi kérdésben Kardos Sándor elvtárssal külön tárgyaltam, aki a javaslattal és ennek megyei megsegítésével egyetértett.

Budapest, 1968. július 19.

(saját kezű aláírás)

(Dr. Lukácsy Róbert)

10. számú dokumentum¹³⁷

Az MSZMP Községi Bizottsága és a Községi Tanács Végrehajtó bizottságának

Intézkedési terve

Sárospatak várossá nyilvánításával kapcsolatosan

1968. augusztus 20. mint Alkotmányunk ünnepe a várossá nyilvánítással kapcsolatosan Sárospatak vezető testülete és lakossága részére megkülönböztetett jelentőséggel bír. E jelentőség méltó kihangsúlyozása céljából a sárospataki Pártbizottság és Tanács az alábbi feladatok végrehajtását jelöli meg:

1. A városkép előkészítése (épülethomlokzatok rendbe hozása, parkírozás, utcák tisztasága, locsolás, folyó munkálatok befejezése)

Felelős: Tóth József vb. elnök

¹³⁷ MNL XIX-2-a 73.d. MNET 1/80/1968.

Határidő: augusztus 15.

A munkák folyamatos ellenőrzéséért, konkrét kivitelezésért felelős: Szenthe András mű. üi.

2. Lakosság politikai előkészítése, az erre előkészített ütemterv alapján lakógyűlések tartása

Felelős: Újhelyi Tibor – Tóth József

Határidő: augusztus 1.

3. Helyi üzemek, intézmények, gazdasági és politikai vezetőinek felkészítése, konkrét feladataik megszabása.

Felelős: Újhelyi Tibor – Tóth József

Határidő: augusztus 5.

4. A város ünnepséghez méltó esztétikus, kifejező feldíszítésének biztosítása érdekében az alábbi feladatokat jelöljük meg:

a) Lakógyűléseken keresztül a lakosság felkészítése lakásaik, középületek fellobogozására, ablakok díszítésére.

b) Tárgyalás folytatása az FMSZ¹³⁸ vezetőivel az üzletek dekorálása, valamint a főutcán 5 transzparens elhelyezés, kivitelezése céljából.

Felelős: Újhelyi Tibor – Tóth József

Határidő: augusztus 18.

Konkrét irányításért, szervezésért felelős: Marczi Miklós

c) Az FMSZ megrendelésében a Ruházati KTSZ készítsen megfelelő mennyiségű és méretű zászlót. Az FMSZ üzlethálózatán keresztül biztosítsa a zászlók önköltségi áron történő árusítását.

Felelős: Tóth István főosztályvezető, Turai András KTSZ elnök

Határidő: augusztus 10.

5. Augusztus 20-al kapcsolatos szervezési feladatok:

a) Az ünnepi tanácsülés és nagygyűlés lefolyásáról, valamint a kulturális és sportrendezvényekről részletes, minden mozzanatot magába foglaló forgatókönyv készítendő.

Felelős: Újhelyi Tibor – Tóth József

Határidő: augusztus 1.

b) Az ünnepségek lebonyolításához szükséges technikai eszközök konkrét megjelölése.

Augusztus 20:

9 óra ünnepi tanácsülés

Helye: Vár lovagterme

¹³⁸ Földművelésügyi miniszter, az ÁFÉSZ jogelődje.

Szükséges berendezés: 100 db. szék, 1 db. asztal piros terítővel, 3 db. talpon álló zászló, virágok.

Felelős: Marczi Miklós
Határidő: augusztus 18.

10.30 ünnepi nagygyűlés

Helye: Iskolakert

8x6 m-es tribün készítése, 40 fős elnökség részére szék biztosítása, tribün dekorálás, virágok, zászlók, szőnyeg biztosítása. Műszaki feltételek biztosítása: 6 db. hangszóró, 2 db. mikrofon. Hűsítő italok, poharak.

Felelős: Marczi Miklós

Határidő: augusztus 19.

A Gimnázium dísztermét ezzel párhuzamosan megfelelően elő kell készíteni, hogy adott esetben az ünnepség lebonyolítását megfelelő külsőségek között ott biztosítani lehessen.

Felelős: Marczi Miklós

Határidő: augusztus 19.

6. Vendégek fogadásával kapcsolatos teendők:

a) Járási, megyei, országos első számú vezetőket fogadja és kalauzolja Újhelyi Tibor és Tóth József.

b) Járások, városok, megyei, országos más szintű vendégeket, vezetőket, akik a protokoll létszámon belül vannak, fogadja, és kalauzolja Kükemezey József, Marczi Miklós.

c) A járás területéről érkező nagyobb tömegek irányításáról, eligazításáról 20 fős irányítócsoport gondoskodik, melynek felelős vezetője: Juhász István.

d) Az információs szolgálat megszervezéséért felelős: Rózsahegyi János (25 fős ifjúgardista csoport).

Határidő: augusztus 10.

e) A protokoll névsorban szereplő vendégek részére gyülekező 8 órakor a Borostyán étteremben (60 fő)

9 órakor ünnepi tanácsülés a Vár lovagtermében (program a forgatókönyv szerint)

10.30 órakor ünnepi nagygyűlés az Iskolakertben (program a forgatókönyv szerint)

13 órakor ebéd a Borostyán étteremben 60-70 fő.

A fogadás és ebéd megszervezéséért felelős: Újhelyi Tibor, Tóth József

f) Közrend, közbiztonság megszervezése, parkírozó helyek kijelölése, rendőrség, munkásőrség eligazítása:

Felelős: Újhelyi Tibor - Tóth József

Határidő: augusztus 5.

g) Egészségügyi ellátás, balesetvédelmi ellátás feladatai.
Rendelő, mentőszolgálat biztosítása.

Felelős: Dr. Botfalusy Mihály

Határidő: augusztus 10.

Sárospatak, 1968. július 26.

Községi Tanács Vb.

Községi Párt Vb.

Az alábbi feljegyzést a Minisztertanács Tanácsszervek Osztályának munkatársa készíthette, aláírás nem szerepel rajta, csak kézzel írott dátum:

11. számú dokumentum¹³⁹

Feljegyzés Sárospatak várossá alakítási ünnepségeiről

Megbeszélést folytattam: Újhelyi Tibor PB titkárral, Tóth József VB elnökkel, Mezei József¹⁴⁰ VB titkárral.

Az ünnepi tanácsüléssel és az augusztus 20-iki ünnepségekkel a helyi szervek vezetői, a megyei PB és tanács vezetőinek irányítása mellett nagy erővel dolgoznak.

Az úgynevezett intézkedési tervet csatoltan bemutatom. A megyei PB. legújabb irányelvei szerint az ünnepi tanácsülést nem előző este, hanem 20-án reggel 9 órakor tartják.

E nap programját az alábbiak szerint állították össze:
augusztus 20-án:

reggel 8 órakor a vendégek gyülekezése a Borostyán Étteremben (kb. 60 fő)

9 órakor ünnepi tanácsülés a Vár lovagtermében

10.50-kor Ünnepi nagygyűlés az Iskolakertben, rossz idő esetén a Gimnáziumban, kb. 500 fő fér el, szónok: Cseterki Lajos elvtárs, hallgatóság: kb. 8-9 ezer ember

12 órakor a Településtörténeti Kiállítás megtekintése

15 órakor ebéd a Borostyán Étteremben (kb. 60 fő)

[*(olvashatatlan szignó) „VII. 31-én.”*]

¹³⁹ MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968. Az iraton szereplő kézírásos bejegyzéseket szögletes zárójelbe tett dőlt betűvel jelzem.

¹⁴⁰ Helyesen: Kükemezey József

Az alábbi forgatókönyv valamely más irat melléklete vagy piszkozati példány lehetett, mert sem aláírás, sem keltezés nem szerepel rajta:

12. számú dokumentum¹⁴¹

Nagygyűlés forgatókönyve
[20-án]

[8 h Fogadás a Borostyánban

9 h Ünnepi alakuló tanácsülés megválasztja vb áb-t] (sic!)¹⁴²
megye vezetője, Rákóczi Vár lovagterme")

10.30 perckor az elnökség elfoglalja a helyét [Iskolakert,
rossz idő esetén Gimnázium díszterem 500 fő]

10.35 órakor Himnusz (zenekar)

10.38 órakor fanfárok megszólalnak

Tóth József vb. elnök bejelenti Sárospatak járási jogú városi
jogállást [környező községek képviselője, 8-10 ezer fő]

10.45 órakor megjelentek üdvözlése

Úttörők köszöntik az elnökséget virággal

Cseterki Lajos az Elnöki Tanács titkárának felkérése az ünnepi
beszéd megtartására [30-40 perc]

Az ünnepi beszéd megköszönése, az ünnepség befejezése,
Internacionálé (zenekar)

12-13 óráig Sárospatak településtörténeti kiállításának megte-
kintése a Gimnázium földszinti nagytermében

Grafikai kiállítás megtekintése a Pártbizottság tanácstermében

A várossá nyilvánítás eseményei

Az előkészületek után érkezett a „nagy nap”. Ebben a fejezetben az 1968. augusztus 20-ai sárospataki eseményeket tekintjük át, elsősorban a megyei napilapban megjelent tudósítások segítségével. Az *Északmagyarország* az eseményt augusztus 19-én fotókkal illusztrált, egész oldalas riportösszeállításban harangozta be, néhol talán túlságosan elragadtatott szóhasználattal:

Új városunk Sárospatak¹⁴³

Ünnepel a város

A Sárospataki városi Tanács holnap, augusztus 20-án, reggel fél kilenckor tartja ünnepi alakuló ülését, amelyet dr. Papp Lajos, a megyei tanács vb-elnöke nyit meg, majd Tóth József vb-elnök mond ünnepi beszédet. Ezt követően délelőtt fél tízkor ünnepi nagygyűlés lesz az iskolakertben. Beszédet mond Cseterki Lajos, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának titkára.

¹⁴¹ MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968. Az iraton szereplő kézirásos bejegyzéseket szögletes zárójelbe tett dőlt betűvel jelzem.

¹⁴² Helyesen: vb-t és áb-kat; vb: végrehajtó bizottság, áb: állandó bizottság(ok)

¹⁴³ Megjelent: Új városunk Sárospatak = Északmagyarország, XXIV. évf. 195. szám, 1968. augusztus 19. 6. o.

Világvárosi hangulat

Luxusautók sorjáznak az évszázados falak mellett. Az újjávarázsolt Rákóczi-vár és az egykori kolostor közötti parkolón. Az egykori kolostorban pedig angol, német, francia, szlovák beszéd. Az épület ugyanis két hónap óta szálloda. Márpedig külsőleg és belsőleg is olyan szálloda, amellyel bármelyik nagyváros is szívesen büszkélkedne.¹⁴⁴ Sőt: világváros is. Nem túlzás: itt már világvárosi hangulat uralkodik. Országjáró magyarokon kívül különféle nemzetiségű vendégek érkeznek ide. Mind többen. A nyitást követő első hónapban csaknem háromezren vendégeskedtek a Borostyán szálló 13 szobájában, az elmúlt hónapban pedig már 327 látogató időzött itt több-kevesebb napig. Nemcsak a szállóvendégek, hanem az átutazók, a turisták körében is hamar híre járt: a pompásan berendezett Borostyán étteremben az enni-innivaló is pompás. Már az első hónapok tapasztalatai alapján 300-350 ezer forintos havi forgalommal számolnak. Pedig a csoportosan érkezők árkedvezményt kapnak. Ez nyilván éppen úgy vonzza az embereket, mint a sok érdekes, szórakoztató esti rendezvény az étteremben, vagy a szálló kertmozija.

Világosodó utcák, házak

Áram. Vezetékei úgy szövök át egész létünket, hogy már régóta inkább ezt használhatjuk valamivel kapcsolatosan hasonlatnak, mintsem ezt próbálnánk valamihez hasonlítani. Gondja, törekvése a legkisebb településnek is, a legnagyobb városnak is. Mennyire hálózzák be ma Sárospatakat ezek a vezetékek? Az előbbre jutás érzékeltetéséhez szükséges néhány régebbi adat is. Patakon 1945 előtt 1055 családnál égett villany. Az utcákon összesen 18,5 kilométeren világítottak a körték. Már amennyire világított az alig néhány égő. Ma a fogyasztók száma 3870. A közvilágítással ellátott utcák hossza éppen 50 kilométer. Ezekben az utcákon 780 lámpa ég, melyek közül csaknem kétszáz a legmodernebb higanygőzlámpa. Nemrégiben a Patakhoz tartozó tanyákat is villamosították. Ennek értékét csak azok tudják igazán, akik eddig nem használhatták az áramot. A tanács egyik törekvése érthetően továbbra is az, hogy minél sebesebb, minél korszerűbb legyen a város villanyhálózata. Ennek a törekvésnek az eredményességét mutatja a sok felújítás is. Korszerűsítették a Kossuth Lajos utca, a Szabadság tér, a Rózsa Ferenc utca, a Kádár Kata tér közvilágítását. Esténként modern higanygőzlámpák ontják itt is a fényt, és természetesen, hogy a későbbi években még több helyen váljanak világosabbá Patak utcái. Költséggel, sok munkával jár persze a felújítás. A legutóbbi néhány utcának, térnek korszerűsítése például 500 ezer forintba került. A városi képhez azonban mindenképpen hozzátartoznak a szépen megvilágított utcák, házak, az utcához illő lámpatartók. Patak a villamosítással is városi szintre törekszik.

Az iskolakert

Úgy hozzá tartozik Patakhoz, mint a kollégium, a Bodrog vagy a Rákóczi-vár. Az ősi iskolaváros tartozéka, kicsit jelképe is. A szilencium, az elmélkedés, az elmélyülés, a tanulás helye volt. A kert árnyas fái közé lépve, a nagyhirű emberek szobrait, a hajdani tanuló-padokat látva, még most is könnyen hatalmába keríti az embert a sajátos légkör, hangulat. A Patakot ismerő, szerető látogató ide lépve önkéntelenül is halkabbra fogja hangját, hogy tisztelettel adózzon a régieknek. Elég, ha csak arra gondol: itt jártak, tanultak, sétálgattak a pataki diákok, az oly sok hírneves embert felnevelt pataki kollégium diákjai. A városba érkező vendégek, messziről jött turisták is rendszerint sétálgatnak itt, nézelődnek. És nemcsak a kellemes, szép környezet miatt, hanem talán kicsit zarándoklatképpen is. De lehet-e egy zarándokhelyet korszerűsíteni, felújítani? Hozzá szabad-e nyúlni az ősidők óta kialakult renchez? Hálátlan munka. Legalábbis addig, amíg mindenki meg nem győződik róla: lehet, mert e kert jellege, patinája megmarad. Sok ellenzője volt a tanács kezdeményezésének, mely szerint felújítják, rendezik a parkot. Most azonban már örülnek a szép sétánynak, a korszerű világításnak. És újabb szobrok is kerülnek majd ide. Móriczról, Comeniusról már készült is, később más szobrokat is elhelyeznek a parkban. Az ősi iskolakert megszépül és megmarad Patak egyik jellegzetességének.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Makovecz Imrénének a szálló kialakításáról szóló önreflexióját lásd: Makovecz Imre műhelye. Tervek, épületek, írások, interjúk. Szerkesztette: Gerle János. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 1996. 24. o.

¹⁴⁵ Vö.: Egey Antal: Az iskolakert. In: A Sárospataki Rákóczi Gimnázium jubileumi évkönyve. Szerkesztette: Dobay Béla. Sárospatak, 1981. 182–186. o.

Új munkalehetőségek

Sárospatak régi gondja, hogy kevés itt az elhelyezkedési lehetőség. Több száz embernek nincs állandó munkahelye és mintegy 1200-an „ingáznak” a környező ipari településekre. Ez a gond azonban hamarosan enyhül. Az Országos Tervhivatal elnöke és a pénzügyminiszter ugyanis a közelmúltban együttes rendeletet hozott: Sárospatak számára 10 millió forint iparfejlesztési alapot biztosítanak a harmadik ötéves terv utolsó két évében.¹⁴⁶ Így a Csepeli Kerékpár- és Varrógépgyár gép- és alkatrészgyártó üzemet, a Tokaji Vas- és Fémipari Ktsz alumínium fémtömegcikket gyártó üzemet létesíthet, a Borsod megyei Faipari Vállalat pedig bővítheti műhelyét.

Üzletek

Üzletekről lévén szó, talán jogos, ha az „üzleti nyelvet” használjuk, azaz néhány adatot ismertetünk a forgalomról. Patakon 1963-ban 263 televíziót vásároltak, 1966-ban 370, tavaly pedig 371 tv kelt el. Ugyanezekben az években hűtőszekrényből 46, majd 131 és végül 161. Még egy adat hadd álljon itt: Sárospatak üzleteiből tavaly összesen 131 millió 406 ezer forint értékű árut vásároltak. Patakon tehát növekszik a vásárlási kedv, évről évre több áru fogy a boltokból. Hiányzik azonban még a nagy üzletház, amelyben félórák, órák is észrevétlenül telnek el a válogatással, a különféle áruk megtekintésével. Igaz, nem sokáig már. Készül a terve, a helyét már kijelölték. Bizonyos, hogy ez a terv is valóra válik.

A város tanyáján

A műútról letérve, széles földúton jutunk a tanya közepére. Mert ennek a tanyának tágas, nagy tér terül el a központjában. Azt futják körül a kis falusi házacsok. Olyan, mint egy miniatűr község. Holnaptól kezdve pedig ez is város. Sárospatak Halászhomok nevű része, egyike a városhoz tartozó sok tanyának.

Az egyik kis házba betérünk. Igazán csak úgy találomra. Senki sem ajánlotta a címet. Azért persze ajánló volt, mégpedig a háztetőn levő új tv-antenna.

– Mi haszna van Halászhomoknak abból, hogy most már városhoz tartozik? – kérdeztük Koleszár Ferencné, a ház nagymamáját.

– Hogy mi? Például a villany. Most vezették be nemrég a tanyára. Azért tudták megvenni végre a lányoméka televíziót.

– Hány televízió van ezen a tanyán?

– Ó, ha én azt tudnám!

Csendesen számol az ujjain...

– Van vagy tíz, de minden nap újabbakkal szaporodik, mindig hoz valaki...

– A villany öröme mit vett még a lánya?

– Vettek egy mosógépet is. Van itt négy gyerek, sok a mosnivalóm. Mondtam a lányomnak, legfontosabb a mosógép! Úgy is lett, először azt vették meg, azután tévét és kávéfőzőt.

– És a régi lámpa?

– Ne is említse! Az ember folyton csak vakult mellette. Én már igazán meguntam, tizenöt éves korom óta lakom a tanyán. Akkor jöttem ide szolgálni... most meg már hetven vagyok. Szóval elegendem van a lámpából.

– Na, de a lámpa, az a sokat szolgált, hol van?

– Odaadtam a menyemnek. Vajdácskán lakik... ő még tudja használni. Itt már nincs szükség rá.

Ugyancsak a megyei napilap számolt be augusztus 22-én a városavató ünnepség eseményeiről:

¹⁴⁶ Lásd a már idézett 3/1967. (XII. 15.) OT–PM együttes rendeletet.

Nagygyűlés Sárospatakon¹⁴⁷

Cseterki Lajos, az Elnöki Tanács titkára beszélt az alkotmány napi ünnepségen

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 20/1968. számú rendeletével¹⁴⁸ Sárospatakot városi rangra emelte. Sárospatak új jogaiba iktatása augusztus 20-án történt meg ünnepélyes külsőségek között, s hogy ez a történelmi nap még jelentősebb és emlékezetesebb legyen, itt tartották meg az alkotmány napjának megyei ünnepségét is.

A nagygyűlést, amelyen több ezres tömegben az egész Bodroghköz népe képviseltette magát, az iskola-kerthelyen rendezték meg. Tóth József, a városi tanács vb-elnöke bemutatta és felolvasta az egybegyűlteket előtt azt az okiratot, amellyel az Elnöki Tanács Sárospatak városi rangját dokumentálja. Újhelyi Tibor, a városi pártbizottság titkára megnyitó beszédében üdvözölte a díszelvényen helyet foglaló Cseterki Lajos elvtársat, az MSZMP Központi Bizottságának tagját, az Elnöki Tanács titkárát, Dojcsák Jánost és Vaskó Mihályt, az MSZMP megyei bizottságának titkárait, dr. Papp Lajost, a megyei tanács vb-elnökét, Tóth Józsefet, a sátoraljaújhelyi járási pártbizottság első titkárát, dr. Németh Pált, a járási tanács vb-elnökét, Sárospatak városi tanácsának vezetőit és tagjait, Heinz Hahnt, a neubrandenburi polgármestert, a megjelent országgyűlési képviselőket, valamint a megyei és járási tömegszervezetek vezetőit.

Az egybegyűlt ünneplő tömeg előtt Cseterki Lajos elvtárs mondott beszédet.

Cseterki Lajos elvtárs beszéde

Tisztelt Ünnepi Nagygyűlés! Kedves Elvtársak!

Engedjék meg, hogy átadjam a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága és a Népköztársaság Elnöki Tanácsa baráti üdvözlését alkotmányunk születésének évfordulója és Sárospatak városá nyilvánításának ünnepe alkalmával.

A mai napon országosan – immár hagyományosan – emlékezünk meg népi államunk alaptörvényének, jogrendszerünk pillérének: a nép alkotmányának születésnapjáról. Tizenkilenc évvel ezelőtt – 1949-ben – alkotmányunk a törvény erejével szentesítette, hogy hazánkban minden hatalom a dolgozó népé.

Hazánkban mindenkinek emberhez méltó életet teremtettünk. A magyar népet emberi méltóságában már nem alázta meg a kizsákmányolás, a társadalmi megkülönböztetés.

Az alkotmány napjának ünnepi hangulatát Sárospatakon nagymértékben emeli, hogy e történelmi múltú helység az Elnöki Tanács határozata alapján, a fejlődés egyik szép bizonyítékaként a mai naptól ismét a magyar városok sorába emelkedett. A nagygyűlést megelőzően megalakult Sárospatak város Tanácsa. A magyar nép államának ezt a törvényerejű döntését az a meggyőződés hatja át, hogy ettől az időtől kezdve Sárospatak, mint teljes jogú város, még jobban kiveszi részét szocialista hazánk építéséből, a nép hatalma megerősítésének és a szocialista kultúra fejlesztésének, terjesztésének szilárd fellegvára lesz.

A régmúlttól mind a mai napig Sárospatak Észak-Magyarország kulturális központja volt. A csaknem fél évezredes múltú pataki kollégium számos kiváló államfőt, író, tudóst bocsátott szárnyára. Patak történelmi múltjáról ma már boldog jelenben beszélünk, a biztos jövő tudatában emlékezünk.

Az elmúlt közel két évtizedben több nehézséggel, elkövetett hibákkal is megküzdöttünk és ma jó irányban haladunk, jó ügyet szolgálunk, felépítjük hazánkban a szocialista népköztársaságot. Hozzákezdünk a gazdasági irányítás korszerűsítéséhez. Az új gazdasági mechanizmust pártunk kezdeményezésére tűztük napirendre azzal a céllal, hogy újabb lendületet adjunk a gazdasági építő munkának. Az új mechanizmus eddigi rövid idejű tapasztalatai már biztató eredményeket hoztak. A termelés, az árak alakulása megfelelő, a fogyasztói árszínvonal alacsonyabb, mint az év eleji számításunk volt. Az új gazdasági mechanizmus számos közgazdasági feltétele már az elmúlt esztendőben mutatkozott. Hatásának kibontakozásához azonban megfelelő idő és bátorság is kell.

¹⁴⁷ Megjelent: Nagygyűlés Sárospatakon. Cseterki Lajos, az Elnöki Tanács titkára beszélt az alkotmány napi ünnepségen = Északmagyarország, XXIV. évf. 196. szám, 1968. augusztus 22. 1. és 3. o.

¹⁴⁸ Helyesen: határozatával

Nálunk népi hagyománnyá lett, hogy augusztus 20-án ünnepelünk és megszegjük új kenyereinket. A kenyér jelképesen összefügg a szabadsággal. Mindkettőért a múltban ádáz, kemény küzdelem folyt. Hazánkban a történelem során az ideizhez hasonló szárazság esetén Bodroghöz népe az éhínség küszöbén állt. A családok férfitagjai útra keltek, hogy az ország más vidékein megkeressék a téli kenyérré válót. Az aszályos esztendőben a holdanként négy-öt mázsás búzatermés az egész lakosság nyomorát is jelentette. A parasztság sorsa az elmúlt 20 év alatt ezen a területen is alapvetően megváltozott. A szocialista nagyüzemi mezőgazdaság a technika és a fejlett vegyipar, műtrágya felhasználásával országosan biztosítani tudja a magyar nép kenyereit ebben az aszályos évben is, anélkül, hogy behozatalra szorulnánk.

Ezt követően Cseterki elvtárs a nemzetközi helyzet alakulásáról beszélt. Elmondotta, hogy az elmúlt hónapok során a feszültség nem csökkent, holott a tárgyalások lehetősége megnyílt. Egyre világosabb – hangsúlyozta –, hogy az amerikai imperialisták az időt húzzák a tárgyalásokkal és a vietnami agresszió miatt elégedetlen emberek éberségét akarják elaltatni. Mi szilárdan meg vagyunk győződve, hogy a vietnami nép igazságos háborúja csakis az agresszorok vereségével és a hős vietnami nép győzelmével végződhet.

Cseterki elvtárs beszéde végén megállapította: alkotmányunk 19 esztendő születésnapján visszatekintve az eltelt időre, elmondhatjuk, hogy itthon, az országépítésben helyes úton és jó irányban haladunk.

Az ünnepi beszéd után Soltész Gábor, a sárospataki Arany Kalász Tsz elnöke a város négy termelőszövetkezezte nevében átadta Cseterki Lajos elvtársnak az új kenyeret, majd a Bodroghöz közel tíz tsz-ének küldöttsege nyújtott át ajándékkosarakat az elnökségnek.

Az augusztus 20-i ünnepi nagygyűlés előtt Sárospatak tanácsának tagjai ünnepi ülést tartottak a vár lovagtermében. A Himnusz elhangzása után dr. Papp Lajos, a megyei tanács vb-elnöke emelkedett szólásra.

– Sárospatak fejlődése túlhaladta a községi közigazgatás kereteit – mondotta. – Múltja és jelene egyaránt indokolja, hogy szervezeti fejlődésének magasabb fokára jusson. Ezt követően bejelentette, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elrendelte Sárospatak várossá nyilvánítását. A bejelentést hosszas taps követte.

A megyei tanács elnöke üdvözölte az elnökségben helyet foglaló Cseterki Lajost, az MSZMP Központi Bizottságának titkárát,¹⁴⁹ Dojcsák Jánost és Vaskó Mihályt, az MSZMP megyei bizottságának titkárait, a Sátoraljaújhegyi járási Pártbizottság és a járási tanács vezetőit, Heinz Hahnt, az NDK-beli Neubrandenburg polgármesterét, Csolák Gábort, a Minisztertanács tanácsszervek osztályának képviselőjét, a megyei, városi és járási tömegszervezetek küldötteit és a tanácsstagokat.

Tóth József, a Sárospataki városi Tanács vb-elnöke mondott ezután ünnepi beszédet, amelyben hangsúlyozta: e naptól kezdve Sárospatak ismét visszanyerte városi rangját, címét, gyakorolhatja hatósági jogait. Röviden visszapillantott a város történelmi emlékekben, hagyományokban gazdag múltjára, majd részletesebben szólt a felszabadulás óta elért eredményekről.

A tanácsülés ünnepélyes pillanata volt, amikor Cseterki Lajos átadta a városi tanács elnökének a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa oklevelét, amely a várossá nyilvánításról rendelkezik, majd a tanácsülés elnöke felolvasta Losonczy Pálnak, az Elnöki Tanács elnökének levelét, amelyben köszönti az új város tanácsát és valamennyi lakóját.

A tanácsülés ezután szervezeti kérdéseket tárgyalt. A Hazafias Népfrejt javaslatára a községi tanács, s annak végrehajtó bizottsága külön választás nélkül a városi tanácsá, illetve annak végrehajtó bizottságává alakult át.

Az új városi tanácsot üdvözölték a járási és városi pártbizottságok titkárai, a vállalatok és az iskolák képviselői, valamint Heinz Hahn, Neubrandenburg város polgármestere. A volt pataki diákok nevében Béres Ferenc népművész köszöntötte a tanácsülést.

¹⁴⁹ Helyesen: az MSZMP Központi Bizottságának tagját, az Elnöki Tanács titkárát (nyilvánvaló nyomdahiba).

Az Elnöki Tanács oklevele – a levéltárban fennmaradt fogalmazvány szerint – így szól:

13. számú dokumentum¹⁵⁰

VÁROSSÁ NYILVÁNÍTÁSI OKLEVÉL

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 175/1968. számú¹⁵¹ határozatával elrendelte

SÁROSPATAK

SÁRVÁR

várossá nyilvánítását.

Ez után Sárospatak (Sárvár) várost megilletik mindazok a jogok, amelyeket a Magyar Népköztársaság törvényei a városok részére biztosítanak.

Budapest, 1968. augusztus 20.

(szárazbélyegző)

a Népköztársaság Elnöki
Tanácsának elnöke

a Népköztársaság Elnöki
Tanácsának titkára

Az ünneplés nem lehetett felhőtlen, a történelem közbeszólt. A programot követő ünnepi fogadásról a „főszereplő” Cseterki Lajost és kísérőit a nagypolitika elszóltotta. Valaki bejött és súgott neki valamit, mire az egész párt- és állami küldöttség felállt és távozott. Ma már tudjuk: néhány órával később Magyarország csapatai a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek kötelékében bevonultak Csehszlovákiába.¹⁵²

¹⁵⁰ MNL XVIII-2-a 73.d. MNET 1/80/1968. A levéltárban fennmaradt piszkozati példányt két város nevére fogalmazták meg, tekintve, hogy Siófok várossá alakításának dátuma a NET határozata szerint december 31. volt.

¹⁵¹ A határozat száma eltér a Magyar Közlönyben közzétett határozat számától (20/1968.). A testület a határozatait folyamatosan számozta, ugyanakkor a nyilvánosságra hozott határozatok – a jogszabályok szerkesztéséről szóló előírások szerint – a hivatalos lapban történő megjelenés sorrendjében másik sorszámot kaptak.

¹⁵² Vö.: Höresik Richárd: 1968: Párizs – Prága – Sárospatak, i. m. 246. o.

Sárospatak